

NORGES HØYESTERETT

Den 13. januar 2012 avsa Høyesterett dom i

HR-2012-00109-A, (sak nr. 2011/1670), straffesak, anke over dom,

A (advokat Odd Rune Torstrup)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Arvid Malde)

STEMMEGIVNING:

- (1) Dommer **Endresen**: Saken gjelder straffutmåling for medvirkning til selvmord, jf. straffeloven § 236 første ledd. Sakens hovedspørsmål er om det vil være riktig å anvende samfunnsstraff.
- (2) B, som da var 17 år, tok sitt eget liv i løpet av kvelden eller natten 13. til 14. mars 2010. C (tiltalte nr. 1) og A (tiltalte eller tiltalte nr. 2) ble ved Stavanger tingretts dom 3. mars 2011 funnet skyldige i medvirkning til selvmordet, jf. straffeloven § 236 første ledd, og begge ble dømt til fengsel i 2 år, hvorav 1 år og 6 måneder ble gjort betinget.
- (3) C aksepterte tingrettens dom, og har sonet denne. A anket tingrettens dom til lagmannsretten. Anken gjaldt straffutmålingen. Ved Gulating lagmannsretts dom 17. september 2011 ble anken forkastet.
- (4) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen. A var på gjerningstidspunktet ikke fylt 18 år, og har gjort gjeldende at det skulle vært anvendt samfunnsstraff.
- (5) *Jeg er kommet til at anken må forkastes.*

- (6) Etter straffeloven § 28a første ledd bokstav a kan samfunnsstraff som hovedregel ikke anvendes dersom det alternativt ville ha blitt idømt en strengere straff enn fengsel i ett år. Bestemmelsens andre ledd åpner likevel for bruk av samfunnsstraff dersom den alternative fengselsstraff helt eller delvis ville ha vært betinget. Som lagmannsretten påpeker, er det på det rene at dette vilkåret er oppfylt.
- (7) Da den tidligere ordning med samfunnstjeneste i 2001 ble erstattet av samfunnsstraff som en alternativ reaksjonsform, ble det, etter forslag fra riksadvokaten, oppstilt det vilkår at strafferammen for den aktuelle forbrytelse ikke var høyere enn fengsel i seks år. Det ble fremhevet at dette utelukket bruk av samfunnsstraff ved lovbrudd som grov narkotikaforbrytelse, voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, drap og grovt ran, jf. Ot.prp. nr. 5 (2000–2001) side 176 og Ot.prp nr. 90 (2003–2004) side 294.
- (8) Det viste seg at dette førte til uønskede resultater, og i tilknytning til vedtakelsen av straffeloven av 2005, jf. §§ 48–51, ble straffeloven § 28a endret slik at det avgjørende for adgangen til å anvende samfunnsstraff ble hvilken alternativ fengselsstraff som ville ha blitt benyttet i den konkrete sak.
- (9) Selv om bestemmelsen i straffeloven § 55 førte til at samfunnsstraff kunne anvendes overfor lovbrøyttere under 18 år også før lovendringen, er det klart at lovendringen, som generelt utvidet området for bruk av denne straffarten, også gjør det mer aktuelt å bruke samfunnsstraff overfor unge som har gjort seg skyldig i forbrytelser med en strafferamme på over 6 år og andre alvorlige forbrytelser.
- (10) Dette er da også fulgt opp i praksis, jf. Rt. 2010 side 1313 og Rt. 2011 side 206. I den siste av disse sakene ble samfunnsstraff anvendt som reaksjon overfor en ungdom på 17 år og 10 måneder, som hadde begått et grovt ran med frihetsberøvelse.
- (11) Straffeloven § 28a oppstiller i første ledd bokstav b det tilleggsvilkår at ”hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet”. Straffeloven § 236 får anvendelse på svært forskjelligartede forhold, og lovgiver har tatt konsekvensene av dette ved fastsettelsen av strafferammen. Den øvre strafferamme er angitt i bestemmelsene i §§ 231 og 233, men det følger av henvisningen til straffeloven § 235 at straffen kan nedsettes under bestemte lavmål og til en mildere straffart.
- (12) Når det gjelder lovbrøyttere under 18 år, følger det dessuten av Rt. 2010 side 1313 avsnitt 15 at ”det som i det lange løp alt i alt best tjener barnets interesser trer i forgrunnen”, og at samfunnsstraff da vil være riktig reaksjon med mindre ”det foreligger særlig tungtveiende allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad også ivaretas ved en dom på samfunnsstraff”. Det er etter mitt syn klart at lovens vilkår ikke prinsipielt sett utelukker bruk av samfunnsstraff som reaksjon ved overtredelse av straffeloven § 236. Det avgjørende må være en vurdering av omstendighetene i den enkelte sak vurdert opp mot dette utgangspunkt.
- (13) Før jeg går nærmere inn på de sider av saken som etter mitt syn må tillegges særlig vekt, finner jeg imidlertid grunn til å si noe nærmere om det vilkåret som er oppstilt. Kravet om at ”hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet”, ble valgt i stedet for den tidligere formulering ”hensynet til den alminnelige lovlydighet”, og det fremgår av forarbeidene at det bevisst ble valgt en videre formulering, som var forenlig med et

politisk ønske om mer utstrakt bruk av samfunnsstraff. Den formulering som er benyttet, gjør det imidlertid også klart at det ikke bare er hensynet til allmennprevensjonen i snever forstand som må tillegges vekt. Det må også vektlegges den betydning straffen må forutsettes å ha for den alminnelige etiske vurdering av den aktuelle handling og for den alminnelige respekt for det aktuelle retts gode.

- (14) Jeg tilføyer likevel at det i Norge hvert år er flere hundre som selv avslutter sitt liv. Det at det meget sjelden reises straffesak for overtredelse av straffeloven § 236, gir ikke noe sikkert holdepunkt for at medvirkning i en eller annen form, er lite utbredt. Det kan være grunn til å frykte at mørketallene her er betydelige.
- (15) Tingretten har i sin dom gitt en bred fremstilling av de faktiske omstendigheter i saken. Anken til lagmannsretten gjaldt bare straffutmålingen, og lagmannsretten bygger på det tingretten fant bevist. Partene har heller ikke for Høyesterett bestridt tingrettens faktiske fremstilling, og jeg skal her gi en sammenfatning av det som jeg anser som de relevante omstendigheter.
- (16) Tiltalte, C og avdøde var alle del av det såkalte EMO miljøet i X. Bortsett fra dette er det ikke opplysninger om at tiltalte hadde noen tidligere relasjon til avdøde. C ble kjent med avdøde i 2009, og de var mye i byen og på en del fester sammen. En gang i februar 2010 hadde de to snakket sammen om at de skulle hoppe fra Y. C hadde ikke tatt dette alvorlig, men avdøde hadde senere minnet henne om avtalen om å hoppe fra Y.
- (17) Om hendelsene lørdag den 13. mars 2010 skriver tingretten:

”Lørdag 13.03.10 hadde tiltalte nr I fått stipendet fra lånekassen, og avdøde og tiltalte nr I traff hverandre i byen fordi de skulle ut og drikke. De kjøpte alkohol. Mens de var i byen gikk tiltalte nr I og avdøde rundt med en kjetting rundt halsen. Det var fornærmede sin kjetting og når de ikke hadde den rundt halsen hadde hun den i veska. På kvelden dro de til en fest på Z. Avdøde var lei seg fordi det var blitt slutt med kjæresten, og tiltalte nr I var lei seg fordi hun var forelsket i en gutt som ikke ville snakke med henne. Tiltalte nr II var også på festen. Da festen var slutt var flere av dem ganske beruset, bla tiltalte nr I. Avdøde spurte tiltalte nr I om de skulle begå selvmord sammen, men tiltalte sa at hun ikke ville. Avdøde sa at hun hadde mistet troen på kjærligheten, og at hun ikke orket mer. Det gikk rykter om at en annen festdeltaker hadde tenkt til å hoppe fra en bro, og de løp bort dit. Det skjedde ingenting og de tok bussen til byen.

I byen møtte de på nytt tiltalte nr II, og avdøde spurte tiltalte nr II om han ville være med på trekant. Han sa ja til det og de tok bussen ut til Æ. Da de hadde gått av bussen sa avdøde at hun ville ta livet sitt, og at de tiltalte måtte hjelpe henne. Begge de tiltalte ble sjokkert, men ingen av dem gjorde noe for å avverge selvmordet. Avdøde hadde tidligere fortalt at hun hadde prøvd å ta livet sitt i hvert fall en gang før, men at da hadde tauet røket. Avdøde sa at tiltalte skulle få veska hennes, røyk osv hvis de hjalp henne med å henge seg. Hun sa også at broren pleide å gå tur i området, og at det var derfor hun hadde valgt stedet.

De tiltalte og avdøde gikk opp i skogen der de fant et tre som de vurderte. De gikk videre inn i skogen og kikket etter andre passende trær, og satte seg en stund på en benk. Avdøde ga et smykke til begge de tiltalte, og sa at hun gledet seg. De gikk tilbake til det første treet de hadde funnet. En av dem måtte klatre opp i treet, og siden tiltalte nr II var flinkest til å klatre ble det han. Tiltalte nr I festet karabinkroken i jakken til tiltalte nr II og dyttet på han slik at han skulle klare å klatre opp i treet.

Både tiltalte nr I og avdøde ga tiltalte nr II instruksjoner om hvordan kjettingen skulle festes. Avdøde sa at hun hadde kjøpt kjetting fordi hun ikke ville at tauet skulle ryke slik som forrige gang hun forsøkte å begå selvmord. Avdøde ville ha med seg bamsen sin, og tiltalte nr I knyttet bamsen rundt halsen på avdøde. De ble enige om at avdøde skulle stå på skuldrene til tiltalte nr II, og da avdøde klatret opp på skuldrene til tiltalte nr II holdt tiltalte nr I i tiltalte nr II for at han skulle stå rolig. Avdøde festet selv kjettingen rundt halsen sin. Da hun hadde gjort det sa hun at de tiltalte skulle gå, og de sprang av gårde. De løp ned til bussholdeplassen og tok bussen hjem. På vei til bussen eller på bussen snakket de tiltalte om at de ikke måtte fortelle det som hadde skjedd til noen.”

- (18) Det følger videre av tingrettens straffutmålingspremisser at avdøde hadde hatt en problematisk ungdomstid. Hun ble mobbet på skolen, antakelig allerede fra barneskolen. Hun fikk diagnosen ADD da hun var 14 år, og hun skal ha blitt depressiv av medisinene. Tingretten viser til vitneforklaringer om at avdøde selvskadet seg med jevne mellomrom, og retten legger til grunn at dette ikke bare var knyttet opp til spesielle negative/triste opplevelser.
- (19) Tingretten skriver ellers blant annet:
- ”Mange av vitnene har beskrevet avdøde som en glad jente med gode ressurser . Samtidig har flere gitt uttrykk for at når man ble bedre kjent med henne kom det raskt frem at hun slet med mange ting og til tider var veldig deprimert.”**
- (20) Basert på vitneforklaringene konkluderte så tingretten ”at avdøde over lengre tid hadde sett på selvmord som en løsning på det hun oppfattet som en noe håpløs livssituasjon”.
- (21) Det er ikke for Høyesterett fremkommet noe som gir grunn til å reise tvil om riktigheten av den fremstilling jeg her har gjengitt.
- (22) Lagmannsretten fremhever i sine premisser at menneskelivet etter vår rettsorden anses som det høyeste rettsgode, og at man slik sett står overfor et tilfelle som er vesensforskjellig også fra forbrytelseskategorier som grovt ran og frihetsberøvelse. Jeg er enig i det, men det kan som nevnt ikke i seg selv være avgjørende for valg av reaksjonsform. At det er tale om å medvirke til tap av liv, danner utgangspunktet for vurderingen, men det er de konkrete omstendigheter som blir avgjørende.
- (23) Som lagmannsretten finner jeg da særlig å måtte fremheve at tiltalte ikke på noe tidspunkt gjorde noe forsøk på å avverge handlingen; han bidro i stedet aktivt til realiseringen av denne. Som lagmannsretten skriver, var det hans beslutning om å etterkomme anmodningen om å flytte seg slik at avdøde ble hengende i kjettingen, som var den utløsende faktor til at døden inntraff.
- (24) Det er ingen holdepunkter for at tiltalte hadde vært med på en eventuell planlegging, og det kan synes som om han ble trukket inn i hendelsesforløpet på uriktige premisser. Han hadde likevel god anledning til å overveie konsekvensene, og det forhold at han ble med på leting etter et tre som kunne være egnet som galge, etterlater et inntrykk av en nærmest uforståelig likegyldighet.
- (25) Selv om avdøde hadde psykiske problemer, og også tidligere hadde uttrykt ønske om å ta sitt eget liv, var hennes livssituasjon på ingen måte slik at denne under noen omstendighet kunne veie tungt ved straffutmålingen. Da det imidlertid ikke er noen opplysninger om at

tiltalte hadde noe nærmere kjennskap til hennes bakgrunn, må det ved straffutmålingen sees helt bort fra denne.

- (26) Straffverdigheten av tiltaltes handlemåte er etter mitt syn slik at ”hensynet til straffens formål” gjør soning av fengselsstraff nødvendig. Vår strafferettspleie bygger på at fengselsstraff av en viss lengde er den reaksjon som klarest uttrykker at samfunnet ikke kan akseptere den aktuelle handlemåte, og jeg er kommet til at bruk av samfunnsstraff i dette tilfellet ikke vil innebære en tilstrekkelig klar avstandtagen fra tiltaltes handlemåte. Den fengselsstraff som er utmålt av tingretten og lagmannsretten, finner jeg passende.
- (27) Jeg stemmer etter dette for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (28) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (29) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (30) Dommar **Utgård:** Det same.
- (31) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (32) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: